

О.В. СОСНІН

*доктор політичних наук, професор, Інститут держави і права
ім. В. М. Корецького Національної академії наук України*

Л.Л. ЛЯХОЦЬКА

*кандидат педагогічних наук, доцент,
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
м. Київ*

НАУКОВО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Для успішного майбутнього нашої країни необхідною вимогою є відповідність зросту економічних досягнень держави до показників розвитку українського людського капіталу. Для цього вітчизняна освіта має зберігати усі свої досягнення і напрацювання, а реформування цієї сфери має бути чітко продуманим, економічно і соціально обґрунтованим та спиратися на підтримку освітян та громадськості. А відтак, як ніколи, загострюється надзвичайно важливе для держави питання ролі і місця освітньої безпеки у політичній та правовій концептуалізації національних інтересів України, як одного з найважливіших національних пріоритетів, що вимагає системної посиленої і потужної уваги представників владних структур, громадських та політичних рухів, об'єднань, науковців, широкого кола суспільства. Забезпечення освітньої безпеки на належному рівні – гарантія незалежності України, умова її сталого розвитку й зростання добробуту населення.

У Стратегії національної безпеки України одна з цілей сформульована як «утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО» [1]. Зазначимо, що визначені завдання згаданого вище документу – «зміцнення Української держави шляхом забезпечення поступального суспільно-

політичного й соціально-економічного розвитку України» та умови реалізації зазначеного положення вимагають зміцнення гуманітарної безпеки і надважливої складової цього процесу – розвиток вітчизняної системи освіти, що визначається недопущенням її руйнування, збереженням її досягнень та оновлення, необхідне для подальшого розвитку людського капіталу, поступу в економічній, соціальній, політичній, культурній сферах українського суспільства. У контексті зазначених напрямів державної політики національної безпеки визначені критерії національної безпеки в освітній сфері, які повинні забезпечувати можливість перевірки й оцінювання відповідності результатів діяльності освітньої системи потребам національної безпеки.

Нами досліджено, що незважаючи на наявність усвідомлення взаємозв'язку стану системи освіти із безпековою сферою, його конкретизація на рівні кількісних і якісних перевірюваних показників залишається нерозробленою. Таке становище пояснюється передусім браком застосовного у вітчизняних умовах міжнародного досвіду.

Проблема реалізації національної безпеки у галузі освіти і науки набула певного вирішення та філософського осмислення у працях Е. Лузік, Л. Хоменко-Семенової, А. Іщенка, Т. Черненка, М. Карпенка, В. Лозового, С. Зубченка, М. Білозерової та ін.

Усвідомлення важливості освіти протягом життя для людського розвитку привело на початку ХХІ століття до модернізації європейської політики у сфері освіти. Лісабонський саміт Ради Європи у березні 2000 року прийняв «Меморандум освіти протягом життя» (A Memorandum of Lifelong Learning) [2]. У документі підкреслюється, що безперервна освіта повинна стати головною політичною програмою громадянського суспільства, соціальної єдності й зайнятості.

Розвиток системи освіти протягом життя має велике значення для забезпечення відповідності ринків праці й освіти, забезпечення вітчизняної економіки кваліфікованими кадрами, зниження рівня безробіття, а відтак безпосередньо впливає на гуманітарну безпеку держави.

Світовим трендом в сучасній освіті є прискорений розвиток таких напрямів, як освіта протягом життя (LLL), неформальна та інформальна освіта, дистанційна освіта – переважно в online форматах. 18 грудня 2006 року Європейський Парламент та Рада ЄС прийняли Рекомендації 2006/962/ЄС «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» [3]. Основні компетенції тут визначаються як необхідні всім громадянам для особистої реалізації та розвитку, активного громадянського життя, соціальної єдності та можливості працевлаштування.

Еталонні рамки визначають вісім основних компетенцій:

- 1) Спілкування рідною мовою;
- 2) Спілкування іноземними мовами;
- 3) Знання математики та загальні знання у сфері науки і техніки;
- 4) Навички роботи з цифровими носіями;
- 5) Навчання заради здобуття знань;
- 6) Соціальні та громадянські навички;
- 7) Ініціативність та практичність;
- 8) Обізнаність та самовираження у сфері культури

Загальні знання мов, освіченість, здібність до кількісного мислення та обізнаність у сфері інформаційних та комунікаційних технологій – це необхідна основа для навчання, а навчання заради здобуття знань включає всю навчальну діяльність. Проникнення інформаційних технологій та нових медіа в економіку, соціальне життя та оборонну сферу зумовлює важливість комп'ютерної грамотності та медіаосвіти як складових навчальних програм закладів післядипломної освіти як базових закладів освіти дорослих. З огляду на подальше зростання руйнівного потенціалу кібератак, із посиленням ролі різноманітних інформаційних систем та розвитком «інтернету речей», актуальним завданням стає підготовка фахівців, здатних адекватним чином забезпечувати захист інформаційних систем об'єктів критичної інфраструктури.

Успішним прикладом професійного розвитку фахівців в умовах закладу післядипломної освіти є науково-освітня діяльність кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (далі – кафедра ВОСІКТ). На сьогодні науково-освітня діяльність кафедри ВОСІКТ є підґрунтям науково обґрунтованої побудови освітнього процесу, запровадження досягнень світової педагогічної науки в освітній процес у системі післядипломної педагогічної освіти; розвитку вітчизняної педагогічної науки на основі підвищення її відкритості, застосування в освітній діяльності системи форм, методів, новітніх технологій відкритої освіти, що передбачає:

- дослідження проблем функціонування системи вищої освіти загалом і післядипломної освіти зокрема,
- на основі широкого застосування в освітній діяльності сучасних педагогічних, інформаційних, комп'ютерних і Інтернет-технологій та засобів комунікації визначення обґрунтованого змісту освітнього процесу та навчально-методичної роботи закладів післядипломної освіти,
- урахування і інтерпретацію результатів сучасних наукових педагогічних досліджень та забезпечення їхнього адекватного відображення в програмах, навчальних планах підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

Основним об'єктом наукової, науково-методичної діяльності кафедри ВОСІКТ є освітня діяльність у відкритій післядипломній освіті (далі – ПО), а її предметом – наукове, науково-методичне забезпечення впровадження інноваційних технологій навчання (далі – ЗН) в освітній процес ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (далі – УМО) та закладів післядипломної освіти. Кафедра є випусковою у підвищенні кваліфікації такої категорії фахівців, як Викладач-тьютор (організатор) дистанційного навчання закладу освіти.

Експериментально-дослідна діяльність кафедри ВОСІКТ спрямована на вирішення нових завдань, поставлених перед науковцями кафедри відповідно до стратегічних напрямів наукової діяльності УМО. Одним із них є розроблення

концептуальних засад підготовки керівних і педагогічних кадрів освіти з метою оптимізації їхньої діяльності в умовах відкритого інформаційного суспільства та забезпечення професійного розвитку фахівців відповідно до вимог державної політики в галузі освіти, роботодавців та ключових стейкхолдерів, а також задоволення освітніх потреб особистості споживача освітньої послуги. Науково-педагогічними працівниками кафедри ВОСІКТ, які увійшли у тимчасово-творчий колектив науково-дослідної роботи (далі – НДР), створений перший підручник для дорослих як результат НДР за темою: «Теоретичні та методичні основи впровадження технологій змішаного навчання в систему відкритої післядипломної освіти» РК № 0117U002382 (2017–2019 рр.) [4]. Навчальне видання включає систематизований виклад навчальних модулів підвищення кваліфікації, що відповідає освітньо-професійній програмі підвищення кваліфікації керівників, науково-педагогічних та педагогічних працівників з дистанційного навчання та інформаційно-комунікаційних технологій, яка базується на компетентнісному підході, поділяє філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проєкті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі» (Tuning Educational Structures in Europe, TUNING). Авторами розкриті аспекти інноваційної технології змішаного навчання: теоретичний (від генезису до дидактики), інституційний, управлінсько-технологічний та педагогічний, розроблені рекомендації з технологій організації змішаного навчання в закладах освіти, змішане навчання в освітньому процесі закладу післядипломної педагогічної освіти, запропоновані моделі змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти взагалі, на курсах підвищення кваліфікації зокрема. Підручник побудований на діяльнісній основі: до нього включені блоки самоперевірки, творчі питання та практичні завдання. Споживач виданої навчальної продукції: керівні, науково-педагогічні і педагогічні кадри закладів післядипломної освіти, здобувачів освіти та аспіранти. Отже, за результатами проведених наукових досліджень отриманий науковий результат: методика впровадження в освітній процес закладів системи відкритої післядипломної

освіти технологій змішаного навчання. Його значимість та практичне застосування: змішані технології навчання допомагають слухачам курсів підвищення кваліфікації в якісному отриманні освітніх послуг, особливо – на етапі керованої самостійної роботи (дистанційна форма), що потребує відповідної організації і дидактичного забезпечення. Реалізація в педагогічному освітньому процесі технології змішаного навчання, яка оптимально поєднує переваги традиційного та дистанційного навчання, позбувшись їх недоліків.

Таким чином, реформування структури професійного розвитку фахівців, впровадження нових різноманітних форм і видів освіти один із чинників, на нашу думку, модернізації освітньої системи відповідно до потреб економіки і національної безпеки. Система освіти сьогодні має працювати на випередження, оскільки підготовка компетентного фахівця є тривалим процесом. Відтак існує нагальна потреба у прогностичному плануванні потреб вітчизняного ринку праці на значну часову перспективу.

Ми згодні з думкою вчених [5]: «Освіта дорослих є частиною більш широкого феномену – освіти протягом життя (Life Long Learning – LLL). Тому доцільно розробляти і приймати саме Закон «Про освіту протягом життя», в якому, окрім освіти дорослих, буде врегульована державна політика щодо різноманітних форм і видів освіти (неформальної, інформальної, домашньої, дистанційної, екстернату, онлайн- та змішаної тощо).

Сучасна система освіти потребує гнучкості та адаптивності до викликів Четвертої індустріальної революції. Українці стали Learning Nation — нацією, яка постійно вчиться та навчає інших завдяки динамічному розвитку системи освіти. Істотну роль у підтриманні екосистеми Learning Nation відіграє кардинально оновлена система освіти. Вона включає: відкриту національну освітню платформу із сервісами для формування індивідуальних освітніх траєкторій; інтеграцію формальної та неформальної системи освіти; перетворення господарчих комплексів класичних інституцій освіти на освітні інноваційні хаби; культуру навчання впродовж життя.

Джерела

1. Стратегія національної безпеки України (затверджена Указом Президента України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України») // URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/287/2015#n14>
2. A Memorandum on Lifelong Learning // Commission of the european communities [Electronic resource] – Mode of access: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf
3. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетенції для навчання протягом усього життя» від 18 грудня 2006 року // Верховна рада. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_975
4. Технологія змішаного навчання в системі відкритої післядипломної освіти: підручник /за заг. ред. В. В. Олійника, ред. кол.: С. П. Касьян, Л. Л. Ляхоцька, Л. В. Бондаренко; ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». – Київ, 2019 – 196 с.
5. Черненко Т.В., Карпенко М.М., Лозовий В.С., Зубченко С.О., Іщенко А.Ю. Безпекові виміри освітньої політики: світовий досвід і українські реалії. Аналітична доповідь. – Київ, 2017 URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Osvita_Bezpeka-40c41.pdf